

РОЗДІЛ 7. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

ORGANIZATION OF ACCOUNTING FOR CURRENT TRADE ENTERPRISES RECEIVABLES

У статті проаналізовано структуру облікового процесу поточної дебіторської заборгованості для цілей прийняття управлінських рішень. Розкрито етапи облікового процесу поточної дебіторської заборгованості. Оцінено роль бухгалтерського забезпечення обліку поточної дебіторської заборгованості для прийняття управлінських рішень торговельними підприємствами. Запропоновано послідовність етапів облікового процесу поточної дебіторської заборгованості для підприємства торгівлі.

Ключові слова: організація обліку, облікова політика, облікове забезпечення, поточна дебіторська заборгованість.

В статье проанализировано структуру учетного процесса текущей дебиторской задолженности для целей принятия управленческих решений. Раскрыты этапы учетного процесса текущей дебиторской задолженности. Произведена оценка роли бухгалтерского обеспечения учета

текущей дебиторской задолженности для принятия управленческих решений на торговых предприятиях. Предложена последовательность этапов учета текущей дебиторской задолженности для предприятий торговли.

Ключевые слова: организация учета, учетная политика, учетное обеспечение, текущая дебиторская задолженность.

The structure of accounting process of current receivables were analyzed in the article for the purposes of making managerial decisions. The stages of the accounting process of current receivables were disclosed. The role of accounting of current receivables was estimated for making managerial decisions by trading companies. The sequence of stages of the accounting process of current receivables under the accounting policy of trade enterprises was offered.

Key words: organization of accounting, accounting policy, accounting software, current receivables.

УДК 657.212:339.17

Закревська О.Ю.

аспірант кафедри обліку
і оподаткування
Київський національний
торгово-економічний університет

Постановка проблеми. В умовах стандартизації обліку та глобалізації економіки України реальність вимагає від вітчизняних підприємств торгівлі ефективною організації бухгалтерського обліку як передумови успішного керування діяльністю. Раціональна організація обліку на підприємстві є запорукою ефективного використання ресурсів та системи управління підприємством. Результати такої організації повинні бути висвітлені в обліковій політиці підприємства, особлива увага в якій приділяється окремим елементам такої політики, у тому числі і організації розрахунків з різними контрагентами підприємства. У цьому процесі важливе місце посідає саме організація бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості з метою забезпечення ефективного використання ресурсів підприємства, забезпечення його ліквідності та платоспроможності на належному рівні.

Дані про збільшення обсягів дебіторської заборгованості наведені на рис. 1.

Збільшення обсягів дебіторської заборгованості у складі активів підприємств торгівлі пояснюється невиконанням фінансових зобов'язань контрагентів і, як наслідок, спричинює погіршення його платоспроможності та ліквідності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідження науковців та фахівців присвячені різним аспектам організації обліку

дебіторської заборгованості, зокрема, це праці Т.В. Барановської, С.Л. Берези, В.С. Білозерцева, М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Ю.А. Вериги, Т.О. Євлаш, О.М. Кияшко, О.П. Кундря-Висоцька, В.С. Лень, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко та ін.

Проте, незважаючи на широке висвітлення зазначеного питання в науковій літературі, воно потребує подальшого розгляду та удосконалення особливо в частині облікового забезпечення управління поточною дебіторською заборгованістю підприємства торгівлі в умовах нестабільності економіки країни.

Теоретичного опрацювання та практичного розв'язання потребують питання щодо постановки завдань, визначення складових елементів та окреслення послідовності організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, їх документального оформлення та розроблення дієвої облікової політики в частині обґрунтування параметрів організаційної, методичної і технічної складових, що дозволить забезпечити формування повної та достовірної бухгалтерської інформації для оперативного прийняття управлінським персоналом обґрунтованих рішень.

Постановка завдання. Мета статті полягає у висвітленні облікового забезпечення управління поточною дебіторською заборгованістю підприємства торгівлі як складової організації бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Недосконалість організації обліку дебіторської заборгованості на підприємствах торгівлі призводить до втрати змісту облікової інформації, викривлення її сутності, зниження достовірності, що негативно впливає на управління як поточною дебіторською заборгованістю, так і підприємства в цілому.

Для деталізації завдань організації обліку будь-якого об'єкта, необхідно розуміння загального поняття організації обліку.

І слід погодитись з В.С. Ленъ, який під організацією бухгалтерського обліку розуміє «сукупність дій зі створення цілісної системи бухгалтерського обліку, підтримання і підвищення її організованості, функціонування якої спрямоване на забезпечення інформаційних потреб користувачів облікової інформації, включаючи вибір форм організації та формування матеріального й інформаційного забезпечення облікового процесу [2, с. 6].

Відповідно організацією бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості є сукупність дій, пов'язаних із застосуванням облікових процедур, які надають можливість забезпечити своєчасне отримання достовірної, повної, правдивої інформації про дебіторську заборгованість зацікавленим зовнішнім і внутрішнім користувачам та здійснювати контроль за величиною її впливу на фінансовий стан та результат діяльності підприємства.

Метою ведення бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості є формування для зовнішніх і внутрішніх користувачів облікової інформації щодо її розмірів та термінів погашення. Об'єктом бухгалтерського обліку є поточна дебіторська заборгованість, а суб'єктами – працівники бухгалтерської служби.

Завданням організації обліку поточної дебіторської заборгованості є надання повної, достовір-

ної та прозорої інформації про заборгованість, що виникає у звітному періоді, для цього необхідно:

- розподілити обов'язків між обліковими працівниками, відповідальними за ведення обліку поточної дебіторської заборгованості та складання звітності;
- своєчасне та достовірне визнання поточної дебіторської заборгованості;
- забезпечити правильного та повного документального оформлення поточної дебіторської заборгованості;
- своєчасно та повно відображати поточну дебіторську заборгованість на рахунках бухгалтерського обліку;
- визначати та представляти на основі отриманого масиву опрацьованої інформації, показників поточної дебіторської заборгованості у фінансовій, податковій та внутрішній звітності підприємства з метою задоволення потреб зацікавлених користувачів;
- уможливити прогнозування та планування на основі облікової інформації про поточну дебіторську заборгованість.

Обліковий процес дебіторської заборгованості на багатьох досліджуваних підприємствах торгівлі, представлений як технологічна сукупність, складається з трьох етапів:

- первинного – спостереження за дебіторською заборгованістю, її визнання, вимірювання в натуральному і вартісному вираженні, фіксація в документах;
- поточного – обробка, реєстрація і запис даних первинного обліку (документів) в облікові регістри, їх групування;
- підсумкового (узагальнюючого) – сукупність операцій з формування показників, які відображають результати господарської діяльності

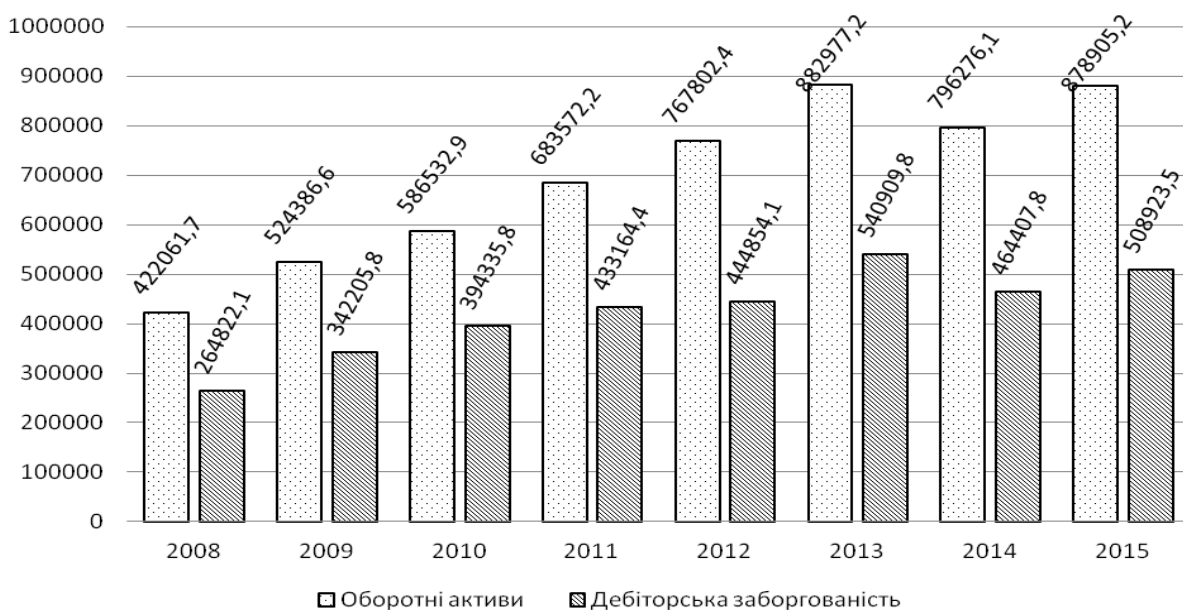

Рис. 1. Розміри оборотних активів та дебіторської заборгованості підприємств торгівлі в Україні за 2008-2015 рр. [1]

підприємства за певний період, складання фінансової звітності.

Основні етапи організації обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі наведено на рис. 2.

Основою забезпечення успішної діяльності підприємства є чіткий механізм обліку господарських процесів у тому числі в частині бухгалтерського обліку, який включає в себе не тільки фіксування господарських операцій, але й етапи обігу документів, у яких вони зафіксовані.

Етапи документообігу на вітчизняних підприємствах торгівлі:

- складання і оформлення документів – складаються первинні документи у місцях виникнення господарської операції або оформлюються документи, прийняті від контрагентів через пошту;

- прийняття документа бухгалтерією – складені і оформлені за певними правилами документи передаються до бухгалтерії;

- рух документів відділами і робочими місцями до бухгалтерії, їх обробка і використання для бухгалтерських записів – робиться обробка і аналіз документів, проводяться певні бухгалтерські помітки та записи, реєструються факти здійснення господарських операцій у відповідних регістрах;

- передача документів на засоби обчислювальної техніки – якщо документи були прийняті на паперовому носії, то дані з них заносяться до комп'ютерної програми;

- передача документів до архіву – після закінчення звітного року (операційного циклу) документи передаються на зберігання до архіву підприємства.

Особлива увага в обліковому процесі поточної дебіторської заборгованості повинна бути приділена первинним документам так, як на їх основі формуються облікові регістри та різні види звітності підприємства.

Первинні документи підлягають обов'язковій перевірці головним бухгалтером товариства. При цьому він здійснює перевірку за формою (перевіряє повноту і правильність оформлення документів,

наявність у них обов'язкових реквізитів) і за змістом (встановлює відповідність господарської операції чинному законодавству, логічну ув'язку окремих показників).

Облік дебіторської заборгованості в системі управління підприємств торгівлі здійснюється з моменту підписання договору, де зазначаються суть та умови угоди, обов'язки сторін щодо виконання умов домовленості та відповідальність сторін у разі порушення таких зобов'язань. Договір вважається укладеним за умови його підписання учасниками угоди. Зазвичай підприємства укладають різні види договорів: договір оренди, договір на видачу позик працівникам, господарські договори та ін.

Юридичне засвідчення співпраці договірними засадами на підприємстві не оформлюється бухгалтерськими записами і не фігурує в облікових регістрах, але належить до етапу первинного обліку, оскільки договір містить відомості про гос-

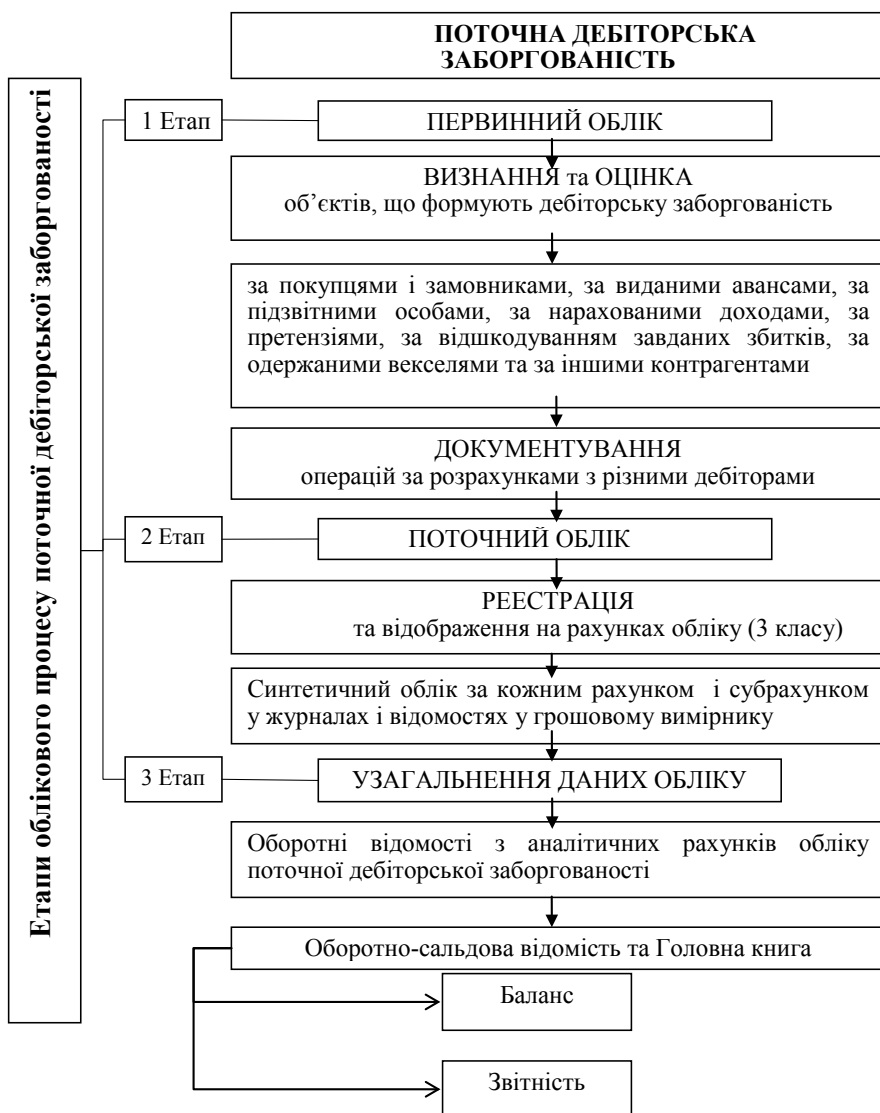

Рис. 2. Етапи організації обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі

Джерело: узагальнено автором за даними [2-4]

подарську операцію, а також є письмовим свідомством, яке фіксує та підтверджує господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації власника на їх проведення.

Бухгалтерські записи формуються в момент переходу права власності на товари (роботи, послуги), підставою для здійснення яких є первинні документи. Первинні джерела інформаційного забезпечення обліку поточної дебіторської заборгованості на підприємствах торгівлі це: рахунки-фактури, акти приймання-передачі виконаних робіт, наданих послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні та ін. Для погашення дебіторської заборгованості або її забезпечення використовують виписку банку, прибутковий касовий ордер, короткостроковий вексель, розрахунки за бартерним контрактом. Для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи.

Первинні документи і облікові реєстри, які пройшли обробку, бухгалтерські звіти і баланси до передачі їх в архів підприємства зберігають в бухгалтерії господарства в закритих шафах. Первинні документи: облікові реєстри, бухгалтерські звіти і баланси передаються в архів. Передачу їх в архів оформляє, забезпечує головний бухгалтер. В архіві документи зберігаються на полицях в хронологічному порядку.

При виявленні порушень та розбіжностей при розрахунках з дебіторами на підприємствах торгівлі слід застосовувати відповідні документи:

– комерційний акт – складають представники транспортної організації з метою виявлення обставин, які можуть бути підставою для встановлення вини за порушення договору перевезення вантажів і покладання матеріальної відповідальності на працівників транспорту, відправників та одержувачів вантажів;

– претензія – вимога щодо добровільного усунення порушень законодавства. Вона направляється рекомендованим або цінним листом, може бути вручена під розписку;

– претензійний лист, що обґрунтовує вимоги однієї організації до іншої стосовно порушення договірних зобов'язань;

– позовна заява – документ, який передається до арбітражу або суду з проханням про стягнення з відповідача в примусовому порядку претензійних сум або будь-якого майна.

Порядок документообігу на підприємствах залежить від характеру й особливостей господарських операцій та їх облікового оформлення, а також від структури підприємства і його обліко-

вого апарату. Цей порядок розробляє бухгалтерська служба підприємства і затверджує керівник підприємства при визначенні облікової політики підприємства. Розроблений графік документообігу має відповідати дійсності та повністю інформувати про порядок обробки інформації, що зазначена в первинних документах.

Сформований графік документообігу можна вважати початком обліку в системі інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості. Слід зазначити, що відсутність графіку документообігу, а особливо графіку тих первинних документів які обліковують дебіторську заборгованість, призводить до виникнення проблем, пов'язаних з плануванням роботи, визначенням причин збоїв основних господарських процесів, визначенням відповідальних осіб, незадоволенням працівників оцінкою їхньої роботи.

Таким чином, первинний облік дебіторської заборгованості на підприємствах торгівлі необхідно вести згідно вимог чинного законодавства та з урахуванням специфіки ведення бухгалтерського обліку на підприємстві.

Висновки з проведеного дослідження.

На вітчизняних підприємствах необхідно більш детально регламентувати методику обліку поточної дебіторської заборгованості шляхом виділення окремою складовою наказу про облікову політику підприємства. Особлива увага повинна бути приділена своєчасному відображенню сум поточної дебіторської заборгованості в інформаційній системі підприємства, що буде забезпечено розробкою графіка документообігу, із використанням якого буде формуватися обліково-аналітична інформація про розміри поточної дебіторської заборгованості, що в подальшому буде використано для прийняття управлінських рішень щодо скорочення її обсягів та своєчасності погашення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Лень В.С. Організація бухгалтерського обліку – Навчальний посібник – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 696 с.
3. Організація бухгалтерського обліку: навч. посіб. / О.П. Кундря-Висоцька, О.В. Москаленко, М.О. Сулима; Ун-т банк. справи Нац. банку України. – Київ, 2015. – 298 с.
4. Організація обліку: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т.М. Сльозко, О.І. Мазіна. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 368 с.